

LAKIALOITE 102/1999 vp

Laki maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

Rikoksen uhriksi joutuneiden henkilöiden aseman parantamisen tarpeesta vallitsee laaja yksimielisyys. Rikoksen uhrin kärsimykset liittyvät luonnollisesti ennen muuta itse rikolliseen tekkoon, sen aiheuttamiin henkisiin ja fyysisiin vammoihin ja taloudellisiin tappioihin. Näiden lisäksi uhri joutuu osallistumaan rikoksen selvittämiseen, näkemään vaivaa esitutkinnan ja oikeudenkäynnin ajan ja lopuksi kantamaan myös taloudellisen vastuun oikeudenkäyntikuluista asianomistajana ollessaan.

Yhteiskunnalla on parhaimmillaankin vain varsin rajalliset mahdollisuudet hyvittää uhria itse teon seuraamuksista. Sitä vastoin uhrien oikeudellisen aseman parantaminen olisi mahdollista muuttamalla maksuttomasta oikeudenkäynnistä annettua lakia siten, että asianomistaja voisi saada nykyistä useammin maksuttoman oikeudenkäynnin.

Voimassa olevan lain mukaan asianomistaja rinnastetaan rikosoikeudenkäynnin toisiin asianosaisiin, eli rikoksesta syytettyyn. Asianomistajankin on tästä syystä lähtökohtaisesti vastattava itse omista oikeudenkäyntikuluistaan yhtyessään syyttäjän rangaistusvaatimukseen ja hakiessaan korvausta kärsimistään vahingoista. Oikeudenkäynnin aikana asianomistaja voi luonnollisesti vaatia rikoksen tekijää korvaamaan asianomistajan oikeudenkäyntikulut osana rikoksesta aiheutuneista vahingoista. Usein-

kaan korvausvaatimuksella ei tältäkään osin ole mitään käytännön merkitystä: rikoksen tekijä ei varojen ja tulojen puutteessa pysty suoriutumaan edes osastakaan korvausvelvollisuutta.

Maksuttomasta oikeudenkäynnistä annettua lakia tulee muuttaa siten, että rikoksen uhri, oikeudenkäynnissä asianomistajana oleva henkilö, saisi lähtökohtaisesti aina maksuttoman oikeudenkäynnin ilman tuloihin ja varallisuuteen liittyvää harkintaa. Menettely parantaisi rikosten uhrien asemaa merkittävästi. Se olisi lisäksi asianomistajan asemaa oikeudenkäynnissä ajatellen oikeudenmukainen: asianomistaja on rikosoikeudenkäynnissä usein syyttäjän tärkeimpiä todistajia ja tällä tavoin yleistä rikosten selvittämisen ja rankaisemisen intressiä palveleva asianosainen.

Lainmuutoksen jälkeenkin olisi tuomioistuimella mahdollisuus erityisestä syystä harkintansa mukaan jättää oikeudenkäyntikulut tai osa niistä korvaamatta. Tämä on tarpeen ennen muuta asianajolaskujen ja muiden oikeudenkäyntikulujen kohtuullisena pitämiseksi. Lisäksi harkinnassa tulisi ottaa huomioon rikollisen teon vakavuus ja asianomistajan oma toiminta rikoksen yhteydessä.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 2 päivänä helmikuuta 1973 maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain (87/1973) 1 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1125/1988, seuraavasti:

1 §

Rikosasiassa maksuton oikeudenkäynti voidaan myöntää jo esitutkinnan aikana riippumatta siitä, tulee ko asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Rikosasiassa asianomistajalle voidaan myöntää maksuton oikeudenkäynti riippumatta siitä, kykeneekö hän tulojensa ja varojensa sekä

elatusvelvollisuutensa ja muiden taloudelliseen asemaansa vaikuttavien seikkojen perusteella vaikeuksitta kokonaisuudessaan suorittamaan asian käsittelyn vaatimia menoja.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2000.

Helsingissä 15 päivänä syyskuuta 1999

Kimmo Kiljunen /sd